

РЕЦЕНЗИЯ

от

ДОЦ. Д-Р МАРИЯ ДИМИТРОВА ВЕЛИКОВА

член на научното жури, съгласно Заповед № 387/13.04.2017 год.

на Ректора на Варненски свободен университет „Черноризец Храбър”

за дисертационния труд на тема „Данъчни преференции в Полша и ефективност на реализацията на нефискалните функции на данъчното облагане”

разработен от

Дариуш Собон за присъждане на образователна и научна степен “Доктор“ в Професионално направление 3.7 „Администрация и управление”, докторска програма „Организация и управление извън сферата на материалното производство”

Научен ръководител: Проф. д-р Томаш Воловец

Настоящата рецензия е изготвена въз основа на представени от докторанта дисертационен труд, автореферат, справка за приносите в дисертационния труд, публикации по темата на дисертационния труд.

I. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА И ОЦЕНКА НА РЕЦЕНЗИРАНИЯ ДИСЕРТАЦИОНЕН ТРУД

Темата на дисертацията е актуална и значима, което се определя от необходимостта да се проследи, систематизира и анализира сложната съвкупност от фактори, обстоятелства и практики, които обуславят въвеждането на данъчни облекчения и данъчни преференции в контекста на постигане на ефективност при реализацията на нефискалните функции на данъчното облагане.

Познаването на темата за стойността на данъчните преференции има съществено значение за правилното развитие на фискалната политика на държавата. От една страна, това позволява, по време на „бюджетния дебат”, правилното разпределение на публични средства, а от друга страна, представлява изходен пункт за извършване на оценка на ефективността на отделните преференции и данъчната система като цяло.

Като отчита теоретичните дискусии по повод на данъчните преференции и на данъчните облекчения, спецификата на тяхната практическа приложимост в конкретна страна и среда, и трудната съпоставимост на добрите практики в това отношение (поради многообразието на формите и липсата на еднозначни институционални и обществени

нагласи), докторантът осмисля и систематизира съществуващи проблеми и прави аргументирани предложения за тяхното разрешаване.

Авторът извършва проверка на изследователската хипотеза, приемайки, че съществуват икономически и обществени предпоставки за елиминиране на облекченията и освобождаванията в данъчната система от гледна точка на ниската ефективност на реализацията на стимулиращите и регулаторни функции на данъчното облагане.

Дисертационният труд включва: въведение, основен текст, структуриран в четири раздела; заключение, списък на използваната литература.

Макар и да се нуждае от прецизиране, структурата на дисертационния труд е съобразена с поставените цели и задачи на изследването.

II. ХАРАКТЕРИСТИКА И ОЦЕНКА НА СЪДЪРЖАНИЕТО НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Обоснованите във въведението компоненти на дисертационния труд създават предварителна позитивна нагласа към вложеното от докторанта усилие при изследването на тази актуална и значима тема, която по своя замисъл е твърде амбициозна и сложна.

Направена е авторова заявка за проучване в теоретико-методологически и практико-приложен аспект на въпроси, свързани с: функциите, същността и елементите на данъчната система; формите и характеристиките на данъчните преференции и на данъчните облекчения.

В първи раздел докторантът демонстрира необходимата теоретична подготвеност, което е едно от изискванията към тази образователна и научна степен. Акцентът е поставен върху теоретичните аспекти на данъчните облекчения, данъчните преференции и освобождаването от данък, като са открити тяхната специфика на национално и местно равнище, същността и факторите, определящи характера им. Предложена е прецизирана авторова класификация на данъчните облекчения и освобождаването от данък. Специално място в този раздел е отделено на данъчните облекчения като инструмент за стимулиране на конкурентоспособността в публичния сектор, в т.ч. на местно равнище, от чието функциониране произтичат не само икономически, но и значими обществени последици.

При разглеждането на връзката между икономическата ефективност на данъчната система и справедливото данъчно облагане докторантът стига до извода, че в практиката въвеждането на определени данъчни облекчения може не само да не благоприятства справедливостта, но и да задълбочи несправедливостта.

Авторът доказва, че високите данъци намаляват рентабилността на инвестициите и повишават риска от тяхното предприемане. При високи данъчни тежести стопанисващите субекти имат силна мотивация да откриват пропуски в данъчната система. Тези усилия водят

до това, че изчисленията на правителството относно данъчните приходи често се оказват грешни.

Във втория раздел е изследвано въздействието на данъчните облекчения и освобождаването от данък върху иновациите в икономиката. Оценена е степента на реализация на обществените и икономическите резултати от тези облекчения и освобождавания. Коментирани са случаите, в които облекченията при плащане на данъчни задължения носят характеристиките на държавна помощ.

Защитава се позицията, че данъците, както и системата на данъчни облекчения и освобождаване от данък, създават възможности за ефективно използване на регулаторната и стимулираща функция на данъците. От тук следва извода, че данъчната система като цяло, както и отделните ѝ структурни елементи могат да бъдат използвани като инструмент за подкрепа на целите, признати за важни в държавната икономическа политика, въпреки че привидно данъчните облекчения и освобождаването от данък не влияят на общото равнище на бюджетните данъчни приходи. Данъчните облекчения и освобождаването от данък влияят преди всичко на движението на финансовите потоци, идващи от данъчната система. Физическото намаляване на приходите от един данък може да бъде компенсирано с приходи от други данъци.

Третият раздел е посветен на анализ на ефективността на данъчните облекчения и преференции в полската данъчна система, като ефективността на данъчната система е сведена до защита на фискалните нужди на държавата, като същевременно се запазва възможно най-висок икономически растеж и се осигуряват подходящи условия за живот на обществото.

Принос на докторанта в този раздел е изследвания от него данъчен стандарт, който е дефиниран през призмата на най-важните данъчни принципи – на универсалност, пълнота и равенство на данъчното облагане, въз основа на използвания от автора моделен подход, отделно за всяка група данъци – върху доходите, потреблението и собствеността. Определянето на стойността на данъчните преференции е извършено въз основа на метода за „изгубените приходи”, без съобразяване с промяната в поведението на данъкоплатците, предизвикана от премахването на дадена преференция. Изследването обхваща републиканските данъци – данък общ доход, данък върху добавената стойност, акцизи, и местни данъци като данък сгради, земеделски данък и горски данък.

Положително може да се оцени направената от докторанта комплексна оценена на ефективността на данъчните облекчения и освобождаването от данък, основана на следните взаимосвързани направления:

- обществено-икономическа оценка на значението на данъчните облекчения и освобождаването от данък от гледна точка на влиянието им върху икономическия растеж, потреблението, движението на работна сила, предлагането на работа и предприемането на стопанска дейност.
- оценка на влиянието на данъчните облекчения и освобождаването от данък върху правителствената икономическа политика и реализирането на нефискалната функция на данъчното облагане.
- оценка на ефективността на системата за данъчни облекчения и освобождаване от данък по примера на полската данъчна система, като се отделя специално внимание на методите за определяне на данъчни преференции.
- оценка на системата за данъчни облекчения и освобождаване от данък със специална насоченост към реформите и предложените промени в системата на данъчните преференции от гледна точка на ефективността и рационалността на данъчната система.

В четвъртия раздел докторантът прави целесъобразни предложения и очертава насоки за извършване на реформи в полската данъчна система, като отделя специално внимание на системата за данъчни облекчения и освобождаване от данък. Според него промените в държавната данъчна политика, както и формата на евентуалните данъчни реформи трябва да се концентрират върху промени в подоходното облагане, в това число данък общ доход на физически лица.

Представени са аргументи в защита на тезата, че в Полша трябва да се съчетае справедливото разпределение на данъчните тежести и възпирането на прекаленото доходно разслоение, характерни за прогресивния данък, с простотата и отсъствието на негативни мотиви срещу повишаването на получаваните доходи при пропорционалния данък. Данъчната система трябва да бъде преди всичко прозрачна и опростена. Според докторанта постигането на такъв ефект ще бъде възможно само ако се ревизират функциониращите в данъчната система облекчения и освобождавания от данък, предизвикващи „дренаж” на бюджетните приходи и в резултат – необходимост от прилагането на високи данъчни ставки. Авторът прави обосновани предложения за елиминиране на тези привидно обществени инструменти и опростяване на данъчната система, което може да постави началото на един евентуален процес на намаляване на ставките в системата на подоходното данъчно облагане на населението.

Заклучението следва логиката на изложението и, макар и накратко, представя постигнатите резултати.

III. ПО-СЪЩЕСТВЕНИ СИЛНИ СТРАНИ И РЕЗУЛТАТИ С ПРИНОСЕН ХАРАКТЕР НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Като по-съществени силни страни в дисертационния труд могат да се открият:

- 1) Проследена е логическата връзка между понятия и категории, свързани с теорията и практиката на данъчното облагане, като са направени авторови коментари и интерпретации относно същността на данъчните преференции, данъчните облекчения и освобождаването от данък.
- 2) Проучени, систематизирани и доразвити са теоретически и научно-методически положения и са формулирани препоръки за усъвършенстване на системата от данъчни преференции в Полша, която функционира адекватно на икономическите и социалните параметри.
- 3) Направен е сравнителен анализ на икономическата ефективност на данъците, съставляващи полската данъчна система, и способността за реализиране на обществените и регулаторните функции на данъчното облагане чрез данъчни облекчения, данъчни преференции и освобождаване от данък.
- 4) Изведени са причинно-следствени зависимости на изследваните явления и процеси, влияещи върху конструкцията на системата от данъчни облекчения, данъчни преференции и освобождаване от данък.

Справката за приносите в дисертационния труд отразява резултатите и изводите, до които докторантът е стигнал в проучването си. Приносите са негово лично дело и могат да се характеризират като допълване и обогатяване на теорията и практиката.

IV. АВТОРЕФЕРАТ И ПУБЛИКАЦИИ ПО ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Авторефератът отразява съдържанието на труда и акцентира върху най-важните моменти, резултати и изводи от изследванията.

Авторът е представил осем публикации, две от които самостоятелни. Намирам, че първите шест публикации, които са в съавторство, са публикувани в сравнително по-отдалечен период и отразяват косвено разглежданата проблематика. За сметка на това последните две самостоятелни публикации са публикувани през 2016 г. и отразяват в достатъчна степен постигнатите резултати от дисертационното изследване.

V. КРИТИЧНИ БЕЛЕЖКИ И ПРЕПОРЪКИ

В процеса на работа върху дисертационния труд имах възможност да представя критичните си бележки и препоръки. Намирам, че значителна част от тях са отстранени, а с други авторът се е съобразил и в известна степен е отчел в труда си. Като слабости на дисертацията продължавам да отчитам, че:

1) Въведението е прекалено дълго. Допуснато е прекалено теоретизиране на въпросите, свързани с данъчните преференции. Целесъобразно би било още във въведението да се представят аргументи относно информационното осигуряване на изследването, както и да се формулират изследователски проблем, ограничения, изследователски задачи.

2) Работата по дисертационния труд би се улеснила, ако вместо посочените две цели в изследването, се формулира една основна цел, която да се декомпозира конкретни изследователски задачи.

3) Съдържанието на труда, както и приносите в него, не обхващат равномерно цялата заявена във въведението предметна област. Отделните глави не са свързани помежду си с ясна логическа връзка. Не е постигнат добър баланс между съдържателното изложение в главите и параграфите. Част от наименованията на главите и параграфите не отразяват в достатъчна степен изследователските проблеми и съответно постигнатите резултати и приноси на докторанта.

4) Все още са налице текстове, които се повтарят, буквално или смислово, в различни части, както на дисертацията, така и на автореферата.

5) Анализите, оценките, изведените проблеми и т.н. са основани преди всичко на документално проучване. Липсва авторово емпирично изследване, което да потвърди, или да отхвърли изводите от документалното проучване. Би могло заложените в началото на дисертационното изследване критерии за анализ, както и методологията да се прецизират и интегрират в единен концептуален модел за ефективност на реализацията на нефискалните функции на данъчното облагане.

6) Няма изводи по отделните глави.

7) Използваните и цитирани литературни и информационни източници биха могли да се разширят, като към тях се включат повече източници от последните две-три години.

Посочените бележки и препоръки не намаляват достойнствата на дисертационния труд и не се отразяват съществено върху общата ми положителна оценка за него. Те са насочени преди всичко към повишаване степента на неговата приложна полезност.

VI. ВЪПРОСИ:

- 1) Каква е Вашата оценка за реализацията на правилото за справедливо данъчно облагане в Полша чрез данъчни преференции?
- 2) Бихте ли аргументирали необходимостта от реформата на данъка върху доходите на физическите лица в Полша в контекста на данъчните облекчения, данъчните преференции и освобождаването от данък?

VII. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Изложеното до тук ми дава основание да приема дисертационния труд за завършен, съгласно изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България и Правилника към него. Предлагам на уважаемите членове на научното жури да гласува за присъждане на образователна и научна степен „Доктор” в Професионално направление 3.7 „Администрация и управление” по докторска програма „Организация и управление извън сферата на материалното производство” на **Дариуш Собон** за разработения от него дисертационен труд **„Данъчни преференции в Полша и ефективност на реализацията на нефискалните функции на данъчното облагане.”**

02.05.2017 год.

Рецензент:

(Доц. д-р Мария Великова)